

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΡΙΚΗ ΔΑΚΤΥΛΙΚΟ ΕΞΑΜΕΤΡΟ

ΑΕΦ102: Εαρινό Εξάμηνο 2025

Φ.Π. Μανακίδου

Παρουσίαση Κ. Νάστου

Αριστοτέλης *Ποιητική* 1460a

- ▣ τὸ γὰρ ἥρωικὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστίν διὸ καὶ γλώττας καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα· περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΡΙΚΗ

Εξετάζει τον:

- Καθορισμό μακρόχρονων (-) / βραχύχρονων (υ) συλλαβών. Στην ποιητική γλώσσα είναι η **προφορά** όχι ο **συλλαβισμός** που έχει σημασία (ευφωνία), αν και τα δύο είναι φυσικά συμπληρωματικά.
- Τρόπο εναλλαγής μακρόχρονων – βραχύχρονων συλλαβών, ώστε να δημιουργείται ρυθμός. Η ελληνική ποίηση προορίζεται να λέγεται και να ακούγεται, όχι να διαβάζεται και να βλέπεται.

ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

- ❖ ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ: $\epsilon + \omicron$
- ❖ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ: η ($\epsilon + \epsilon$), ω ($\omicron + \omicron$), δίφθογγοι ($\omicron\iota$, $\alpha\iota$, $\epsilon\iota$, $\upsilon\iota$, φ , η).

ΠΡΟΣΟΧΗ! -οι, -αι στο τέλος της ασυναίρετης κλιτής λέξης δεν λογαριάζονται ως βραχύχρονοι δίφθογγοι στη μετρική, όπως στη γραμματική. Είναι πάντα μακρόχρονοι.

- * Η ελευθερία του Ομήρου για μακρύνσεις και βραχύνσεις συχνά παρωδήθηκε.

ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

- ❖ ΔΙΧΡΟΝΑ / ΑΛΟΓΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ (x): α, ι, υ -> Ανάλογα με τις λέξεις όπου συναντώνται είναι είτε βραχέα είτε μακρά. Συνεπώς, εντός των λέξεων παύουν να είναι δίχρονα.
- α, ι, υ + απλό σύμφωνο (κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ: άφωνο / λ, ρ: υγρό / μ, ν: ένρινο / σ: συριστικό) = ΒΡΑΧΕΑ

ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

□ Ιδιαιτερότητες στην ποσότητα φωνηέντων:

1. Θέσει μακρόχρονα φωνήεντα: ο, ε + διπλό σύμφωνο (ξ, ψ, ζ) / περισσότερα του ενός απλά σύμφωνα [εντός της ίδιας λέξης ή στην αρχή της επόμενης]

π.χ. *Ιλ. 1.15 χρυσέω ἀνὰ σκήπτρῳ, καὶ λίσσετο πάντας Ἀχαιοὺς*
1.101 ἦτοι ὃ γ' ὥς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔζετο

ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

2. *Positio debilis*: το συμφωνικό σύμπλεγμα υγρού (λ, ρ) + άφωνου (κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ) έχει μονοσυμφωνική αξία, όταν βρίσκεται στην αρχή της επόμενης λέξης.
- Το ίδιο ισχύει και με τα συμπλέγματα: άφωνο (κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ) + ένρινο (μ, ν) / σκ / στ / νδρ / ζ.

π.χ. *Ιλ. 5.83 ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή*

5.36 τὸν μὲν ἔπειτα καθεῖσεν ἐπ' ἡϊόεντι Σκαμάνδρῳ ->

Προσέξτε: -α, -ι = βραχεία αντί για θέσει μακρά (ΑΤΤΙΚΗ ΒΡΑΧΥΝΣΗ)

ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

3. Ορισμένα απλά σύμφωνα στην αρχή λέξεων χρησιμοποιούνται με διπλοσυμφωνική αξία, με αποτέλεσμα να κάνουν θέσει μακρό το τελικό φωνήεν της προηγούμενης λέξης. Πρόκειται για τα εξής: λ, ρ, μ, ν, σ (ιδίως τα λ, ν προφέρονταν μαζί με δασύ φθόγγο).

π.χ. Οδ. 2.4 ποσσὶ δ' ὑπὸ **λ**ιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα

14.254 ῥηϊδίως, ὥς εἴ τε κατὰ **ρ**όον ·

ΧΑΣΜΩΔΙΑ: ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

- *χάσκειν* = ανοίγω υπερβολικά το στόμα μου, εδώ: αποφευκτέα συνάντηση φωνηέντων
- *ἐν τῇ λέξει δεῖ τὰ φωνήεντα μὴ συμπίπτειν*: Ισοκράτης
- *Αἱ τῶν φωνηέντων ἐπαλληλίας καὶ συμπτώσεις*: Ευστάθιος Θεσσαλονίκης
- => Τον όρο **χασμωδία** τον χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε τη συνάντηση του **ληκτικού φωνήεντος** μιας λέξης με το **αρκτικό φωνήεν** της επόμενης λέξης, καθώς και τη δυσάρεστη εντύπωση που δημιουργεί η συνάντηση αυτή.

ΧΑΣΜΩΔΙΑ: ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

- Τρόποι θεραπείας της χασμωδίας μεταξύ λέξεων:
- ✓ Εκθλιψη: αποβολή του ληκτικού βραχύχρονου φωνήεντος μιας λέξης μπροστά από το αρκτικό φωνήεν της επόμενης.
- * Συχνά στον Όμηρο εκθλίβεται η κατάληξη -αι των μέσων και παθητικών ρ. και, σπανιότερα, η κατάληξη -οι στις αντωνυμίες *μοι, σοι, τοι* και στη λέξη *οἶμοι*.
- * Εξαιρέσεις:
 1. το -ι της δοτικής ενικού
 2. -ι + -ο στις λέξεις *τί, ὅτι, πρό, τό, περί, ἄχρι, μέχρι*
 3. το -υ
 4. οι λέξεις *τά, ἔ, ἰδέ, ἄνα*

ΧΑΣΜΩΔΙΑ: ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

- ✓ Αφαίρεση: αποβολή του αρκτικού βραχύχρονου φωνήεντος (συνήθως ε) της επόμενης λέξης μετά από μακρόχρονο ληκτικό φωνήεν: π.χ. *ἐπεὶ ᾿δάκρυσα*.
- ✓ Κράση: ένωση και συγχώνευση σε μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο του ληκτικού φωνήεντος ή διφθόγγου της προηγούμενης λέξης με το αρκτικό φωνήεν ή δίφθογγο της επόμενης: π.χ. *καὐτός, κάγώ*. Οι δυο λέξεις πλέον γράφονται ως μία.
- ✓ Συναλοιφή: συμπροφορά σε χρόνο μιας μακρόχρονης συλλαβής του ληκτικού φωνήεντος ή διφθόγγου της προηγούμενης με το αρκτικό φωνήεν ή δίφθογγο της επόμενης: π.χ. *ἦ οὐ* (μαζί).

ΧΑΣΜΩΔΙΑ: ΠΑΘΗ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

- Τρόποι θεραπείας της χασμωδίας εντός της ίδιας λέξης:
- ✓ Συναίρεση: ένωση δυο φωνηέντων σε ένα μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο, π.χ. τιμάω - $\tilde{\omega}$ / πλέεις – πλεῖς.
- ✓ Συνίζηση: συμπροφορά δυο φωνηέντων σε χρόνο μιας μακρόχρονης συλλαβής. Τη συνίζηση την επιβάλλουν συχνά μετρικοί λόγοι για να **αποφύγει** π.χ. ο επικός ποιητής την παρουσία του **κρητικού** ρυθμού – υ – στο δακτυλικό εξάμετρο.

ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΣ ΕΞΑΜΕΤΡΟΣ

- Στίχος του ηρωικού και διδακτικού έπους.
- Ο παλαιότερος στίχος, διότι το ομηρικό έπος είναι το αρχαιότερο σωζόμενο ποιητικό έργο.
- Αργότερα, χρησιμοποιήθηκε και σε άλλα λογοτεχνικά είδη, π.χ. επύλλια (Θεοκρ. 13, Καλλ. *Έκάλη*: σύντομα αφηγηματικά ποιήματα με μυθολογικό θέμα) / βουκολική ποίηση (*Ειδύλλια* Θεοκρίτου).
- Ονομάζεται επίσης: *έπος* (Ηρόδ. 4.29), *ήρωικός στίχος* (Πλ. *Νόμοι* 958e9), *ήρωικόν μέτρον* (Αριστ. *Ποιητ.* 1459b32).

ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΣ ΕΞΑΜΕΤΡΟΣ: ΜΟΡΦΗ

- Ακολουθεί την εξής μορφή:

-υυ — υυ —υυ —υυ —υυ —x

[-υυ = **πους** / δάκτυλος -> στους ομηρικούς στίχους
αποτελεί τη βασική ενότητα]

- * Οι δυο βραχείες συλλαβές συχνά αντικαθιστώνται από μια μακρόχρονη, δηλ. το δισύλλαβο δίλογο γίνεται μονοσύλλαβο => -υυ = -- (**σπονδείος**). Ποτέ, όμως, δεν συμβαίνει το αντίστροφο.
- * Στον τελευταίο δάκτυλο —υ η βραχεία συλλαβή λογαριάζεται ως μακρόχρονη εξαιτίας της παύσης στο τέλος του στίχου: -x

ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΣ ΕΞΑΜΕΤΡΟΣ: ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ

□ Με την εναλλαγή δακτύλων – σπονδείων το δακτυλικό μέτρο παρουσιάζει ποικιλία μορφών. Οι κυριότερες μορφές είναι:

1. Ολοδάκτυλος (5 τρισύλλαβοι δάκτυλοι)

π.χ. Οδ. 11.598 *αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής*

- υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - υ υ - χ

ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΣ ΕΞΑΜΕΤΡΟΣ: ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ

2. Ολοσπόνδειος (6 σπονδείοι)

π.χ. *Ιλ. 23.221 ψυχὴν κικλήσκων Πατροκλῆος δειλοῖο*

- - - - - - - - - - x

3. Σπονδειαίων (σπονδείος ο 5^{ος} πους)

π.χ. *Ιλ. 1.157 οὔρεά τε σκιάοντα θάλασσά τε ἠχήεσσα*

- υυ - υυ- υ υ - υ υ - - - x

ΚΑΝΟΝΕΣ ΟΜΗΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΔΙΑΣ

- Τελικό βραχύ φωνήεν: γίνεται θέσει μακρό, όταν η επομένη λέξη ξεκινά από ένα διπλό σύμφωνο ή περισσότερα του ενός απλά σύμφωνα:

π.χ. *Ιλ.* 1.10 ἀνὰ στρατὸν / 1.8 ἔριδι ξυνέηκε
- - - υ / -

- * Το φαινόμενο το βρίσκουμε να λειτουργεί με τον τρόπο αυτό μόνον, όταν η βραχεία συλλαβή κατέχει τη θέση ενός μακρού ή τη θέση του πρώτου δίλογου, όχι όμως αν κατέχει τη θέση του τέταρτου ή του δεύτερου δίλογου. Στην περίπτωση του δεύτερου δίλογου υπάρχουν μερικές παραβάσεις αυτού του κανόνα.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΟΜΗΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΔΙΑΣ

- ο, ε + απλό σύμφωνο: γίνονται θέσει μακρά, όταν η επόμενη λέξη ξεκινά με ένα ή περισσότερα του ενός σύμφωνα:

π.χ. Οδ. 1.1 ὄς μάλα

- υ υ

- η, ω, δίφθογγοι: γίνονται βραχέα, αν η επόμενη λέξη αρχίζει με φωνήεν, προκειμένου να αποφευχθεί η χασμωδία (ΧΑΣΜΩΔΙΚΗ ΒΡΑΧΥΝΣΗ).

π.χ. Ιλ. 5.503 λευκοὶ ὕπερθε γέγοντο κονισάλω, ὃν ῥα δι' αὐτῶν

υ

υ

ΚΑΝΟΝΕΣ ΟΜΗΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΔΙΑΣ

- * Σπανιότατα, μακρά συλλαβή μπορεί να βραχυνθεί και στο εσωτερικό μιας λέξης, όταν συναντά φωνήεν.

π.χ. *Ιλ.* 4.473 ἔνθ' ἔβαλ' Ἀνθεμίωνος υἱὸν Τελαμώνιος Αἴας

υ

- * Δεν αποκλείεται, ωστόσο, να διατηρηθεί η μακρότητα της τελικής συλλαβής, παρόλο που ακολουθεί λέξη από φωνήεν (ΧΑΣΜΩΔΙΚΟ ΜΑΚΡΟ):

π.χ. *Ιλ.* 1.30 ἡμετέρω ἐνὶ οἴκω ἐν Ἀργεῖ τηλόθι πάτρης

-

-

ΚΑΝΟΝΕΣ ΟΜΗΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΔΙΑΣ

- Το ληκτικό βραχύ φωνήεν συχνά δεν εκθλίβεται μπροστά από το αρκτικό φωνήεν της επόμενης λέξης, οπότε δημιουργείται χασμωδία (ΧΑΣΜΩΔΙΚΟ ΒΡΑΧΥ).

π.χ. Οδ.10.178 ὥς ἐφάμην, οἱ δ' ὦκ^α ἐμοῖς ἐπέεσσι πίθοντο

υ

ΚΑΝΟΝΕΣ ΟΜΗΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΔΙΑΣ

□ Η τελική βραχεία συλλαβή μιας λέξης μπορεί να εκταθεί:

α) όταν η επόμενη λέξη ξεκινά με φωνήεν

π.χ. *Οδ. 9.366 Οὕτις ἐμοί γ' ὄνομα***α**· *Οὕτιν δέ με κικλήσκουσι*

-

β) Όταν η λέξη κλείνει με ένα απλό σύμφωνο και η επόμενη λέξη δεν αρχίζει με σύμφωνο

π.χ. *Ιλ. 1.75 θαρσήςας μάλα εἶπε θεοπρόπιον***ον** ὅ τι οἶσθα

-

ΚΑΝΟΝΕΣ ΟΜΗΡΙΚΗΣ ΠΡΟΣΩΔΙΑΣ - ΔΙΓΑΜΜΑ

Σε πολλές περιπτώσεις οι ανωμαλίες βρίσκουν την εξήγησή τους στο γεγονός ότι η επόμενη λέξη είχε στην εποχή του Ομήρου ένα **δίγαμμα (F F)** μπροστά από το αρκτικό φωνήεν της ή αμέσως μετά από το αρκτικό της σύμφωνο (το δίγαμμα δε σημειώνεται στα χειρόγραφα που μας έσωσαν το κείμενο του Ομήρου)

* Οι συχνότερες ομηρικές λέξεις που έχουν δίγαμμα:
ἄγνυμι, αἰείρω, αἶρω, ἄλις, ἄναξ, ἔαρ, εἶδος, εἶπον, εἵσκω, Ἑκάβη, ἐκάεργος, ἐκάς, ἕκαστος, ἐκατηβελέτης, ἐκατηβόλος, ἐκών, ἐλεῖν, ἐλικῶπις κλπ. (βλ. Λυπουρλής, σελ.37)

ΔΙΓΑΜΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ

- Ο Άγγλος φιλόλογος Bentley (βλ. ΟΜΗΡΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ) το πρωτοανακάλυψε. Εκτός από τα γνωστά σύμφωνα των άλλων διαλέκτων (αττικά, δωρικά) ο Όμηρος αναγνώριζε ένα χειλικό σύμφωνο (w στην προφορά του), του οποίου αρχικό όνομα πρέπει να ήταν waw (σημιτικό). Αργότερα οι γραμματικοί το ονόμασαν δίγαμμα, δηλ. διπλό γάμμα εξαιτίας του σχήματός του (*προσέξτε ότι οι γραμματικοί σκέφτονται σε όρους γραφής και όχι προφορικού λόγου, όπως κάνουν οι ποιητές*). Το γράμμα απαντά συχνά σε διαλεκτικές επιγραφές (αιολικές, δωρικές και άλλες) και επίσης σε πρώιμους λυρικούς ποιητές.

ΔΙΓΑΜΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ

- Δεν γνωρίζουμε αν αυτό το γράμμα σημειωνόταν/γραφόταν ή όχι στα αρχικά γραπτά (;) του Ομήρου. Και ίσως ο Όμηρος δεν το άκουγε στην εποχή του. Δεν είναι απαραίτητο να το αποκαταστήσουμε στις σύγχρονες εκδόσεις. Σίγουρα είχε μεγάλη συνέπεια στην προφορά των ομηρικών ελληνικών. Αυτό ευθύνεται για μακρύνσεις τύπων, π.χ. ξεῖνος, μοῦνος και για θεραπεία χασμωδίας, π.χ. 1.17 τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἶκονδε: το *Foί*, *Foῖκον* στην προφορά. Βοηθητικά μπορούμε να σκεφτούμε πώς είναι μία λέξη στη λατινική, για να καταλάβουμε αν στην ελληνική είχε αρχικά δίγαμμα, π.χ. ἔσπερος-vesper, σφός-suus. (πβ. work, Φέργον), οἶνος-vinum.

ΔΙΓΑΜΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ

- Συχνά το δίγαμμα αντικαταστάθηκε από υ στο εσωτερικό ἔχευα (ἔχεFa), ἀποεῖπον (αττ. ἀπεῖπον, ἀποFeῖπον), εἶπον (ἔFeιπον). Συχνά όμως το δίγαμμα παραμελείται σε περιπτώσεις μάκρυνσης ή αποφυγής χασμωδίας, π.χ. 11.110 οἱ μὲν ἄρ' οἶνον (Foῖνον κανονικά, vinum λατ.). Στις περιπτώσεις αυτές οι εκδότες θεωρούν τον στίχο ὑποπτο ή τον διορθώνουν. Πιθανόν αυτό είναι σημάδι ότι στην εποχή του Ομήρου ο ήχος ήταν σε ένα μεταβατικό στάδιο μεταξύ προφοράς και μη προφοράς του διγάμματος.

Η ΛΕΞΗ ΣΤΗ ΜΕΤΡΙΚΗ

Στη μετρική μιλούμε για λέξη και χρησιμοποιούμε τον όρο με ειδικό νόημα. Δεν σημαίνει την κάθε λέξη που σημειώνεται χωριστά στη γραφή, αλλά μονάχα εκείνη που κλείνει δικό της νόημα μέσα της (ουσιαστικό, επίθετο, ρήμα, επίρρημα κλπ.). Αυτή όμως είναι μαζί με τα προκλιτικά και εγκλιτικά που τη συνοδεύουν (άρθρα, προθέσεις, αντωνυμίες, μόρια κ.τ.λ.). Γιατί στο αντί τα προκλιτικά και τα εγκλιτικά, καθώς μένουν όλα άτονα, στηρίζονται πάνω στη λέξη που τα κυβερνάει και ακούγονται μαζί της σαν μια ενότητα.

Τα κλιτικά είναι είτε

- (1) προκλιτικά (πάνε με τη λέξη που ακολουθεί): «το σπίτι», είτε
- (2) εγκλιτικά (πάνε με τη λέξη που προηγείται): «σπίτι μου»

ΤΟΜΕΣ

- Τομή = τέλος λέξης, όχι τέλος μέτρου.
- Είδη:
 1. Πενθημιμερής (ἄρρην τομή): μετά το 3^ο μακρό φωνήεν
π.χ. *Ιλ. 1.1 μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος*
- υ υ - υ υ - | -
 2. Κατά τρίτον τροχαίον (θήλεια τομή): μετά το 1^ο βραχύ φωνήεν του 3^{ου} δακτύλου / μετά τον τρίτο τροχαίο -υ

π.χ. *Ιλ. 1.13 λυσόμενός τε θύγατρα φέρων τ' ἀπερείσι' ἄποινα*

- υ υ - υ υ - υ | υ

ΤΟΜΕΣ

3. Εφθημιμερής: μετά το 4^ο μακρό φωνήεν

π.χ. *Οδ. 5.203 διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ*

-υ υ - - - υυ - | υ υ

4. Τριημιμερής: μετά το 2^ο μακρό φωνήεν

π.χ. *Ιλ. 1.106 μάντι κακῶν οὐ πῶ ποτέ μοι τὸ κρήγυρον εἶπας*

- υ υ - | -

* Μετά την τομή και μέχρι να ξεκινήσει ο επόμενος δάκτυλος μεσολαβούν πάντοτε μια ή δυο άτονες συλλαβές: δηλ. δεν τονίζουμε ποτέ την πρώτη συλλαβή μετά την τομή και ίσως και τη δεύτερη.

ΤΟΜΕΣ

ΠΡΟΣΟΧΗ! Μετράμε τα σταθερά μακρά φωνήεντα (το πρώτο σε κάθε πόδα –υυ ή –).

ΠΡΟΣΟΧΗ! Πολλοί στίχοι προσφέρονται για περισσότερες από μια τομές:

π.χ. *Ιλ.* 1.477 ἥμος δ' ἡριγένεια φάνη ροδοδάκτυλος Ἥως

- - - υ υ - υ¹ υ -² υ υ

1. Κατά τρίτον τροχαίον

2. Εφθημιμερής

=> Σε αυτήν την περίπτωση κρατούμε την τομή που είναι πιο συχνή στον δακτυλικό εξάμετρο (κατά τρίτον τροχαίον – πενθημιμερής – εφθημιμερής – τριημιμερής ΜΕ ΣΕΙΡΑ ΣΠΙΑΝΙΟΤΗΤΑΣ).

ΔΙΑΙΡΕΣΗ - ΖΕΥΓΜΑΤΑ

□ Διαίρεση = τέλος ποδός **και** τέλος λέξης

1. Αν ο τέταρτος πους είναι δάκτυλος (-υυ), τότε συνηθέστατα έχουμε:

A) Βουκολική διαίρεση:

π.χ. *Ιλ. 1.11 οὔνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμασεν ἄρητῆρα*

- υ υ - - - υ υ || - - - x

B) Ζεύγμα του Hermann: αποφεύγεται να τελειώνει η λέξη μετά την πρώτη βραχεία συλλαβή του 4^{ου} δακτύλου.

π.χ. *Ιλ. 1.21 ἄζόμενοι Διὸς υἱὸν ἐκηβόλον Ἀπόλλωνα*

- υ υ - υυ - υ υ - υ υ - - - x

ΔΙΑΙΡΕΣΗ - ΖΕΥΓΜΑΤΑ

2. Ζεύγμα Βουκολικής Διαίρεσης: αν ο 4^{ος} πους είναι σπονδαίος, αποφεύγεται να τελειώνει λέξη σε αυτόν.

π.χ. *Ιλ. 1.161 καὶ δὴ μοι γέρας αὐτὸς ἀφαιρήσεσθαι ἀπειλεῖς*

- - - υ υ - υ υ - - -

- * Στον Όμηρο παρατηρούνται συχνές παραβιάσεις του εν λόγω ζεύγματος:

π.χ. *Ιλ. 1.89 σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει*

- - - υ υ - υ υ - - -

ΑΝΩΜΑΛΙΕΣ ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΥ ΕΞΑΜΕΤΡΟΥ

[Ονομαστικά· δεν θα μας απασχολήσουν στα
εξεταζόμενα αποσπάσματα]

□ Προκέφαλος: μια παραπάνω συλλαβή στην αρχή
του στίχου (ὅταν ἐν ἀρχῇ πλεονάσῃ συλλαβῇ)

π.χ. Οδ. 4.682 ἦ εἰπέμεναι δμῶῃσιν Ὀδυσσῆος θείοιο

□ Ακέφαλος: μια λιγότερη συλλαβή στην αρχή του
στίχου (ὅταν ἐν ἀρχῇ ἐλλείπῃ χρόνῳ)

π.χ. Ιλ. 23.2 ἐπεὶ δὴ νῆάς τε καὶ Ἑλλήσποντον ἴκοντο

ΑΝΩΜΑΛΙΕΣ ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΥ ΕΞΑΜΕΤΡΟΥ

- Προκοίλιος: μια παραπάνω συλλαβή στη μέση του στίχου (ὅταν ἐν τῷ μέσῳ πλεονάσῃ ἢ συλλαβῇ ἢ χρόνῳ)

π.χ. *Ιλ.* 2.544 θώρηκας ῥήξειν δη[ῖ]ων ἀμφὶ στήθεσσι

- Λαγαρός/ Σφηκίας / Σφηκοειδής: κάτι λείπει μέσα στον εξάμετρο (ὁ κατὰ τὸ μέσον ἐλλιπής χρόνῳ ἢ συλλαβῇ)

π.χ. *Οδ.* 10.60 βῆν εἰς *Αἰό*λου κλυτὰ δώματα· τὸν δ' ἐκίχανο

ΑΝΩΜΑΛΙΕΣ ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΥ ΕΞΑΜΕΤΡΟΥ

- Δολιχόουρος: μια επιπλέον συλλαβή στο τέλος του στίχου (ό στίχος ό κατά τὸ τέλος πλεονάζων συλλαβῇ).

π.χ. Οδ. 5.231 λεπτὸν καὶ χαρίεν, περὶ δὲ ζώνην βάλετ' ἰζυ[7]

- Μείουρος: μια λιγότερη συλλαβή στο τέλος του στίχου (ό κατά τὸ τέλος ἐλλείπων χρόνῳ).

π.χ. Ιλ. 12.208 Τρῶες δ' ἐρρίγησαν ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν

ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΣ ΕΞΑΜΕΤΡΟΣ

Ακολουθεί η εφαρμογή της θεωρίας στα προοίμια
των δυο επών...